FOCUS

ERCOMER

THIJS HERMSEN

Het bevorderen van vergelijkend, kwantitatief onderzoek naar migratie en ethnische relaties in Europa, dat is volgens directeur prof. dr. Louk Hagendoorn het doel van het European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER), dat in november zijn vijftienjarig bestaan viert.

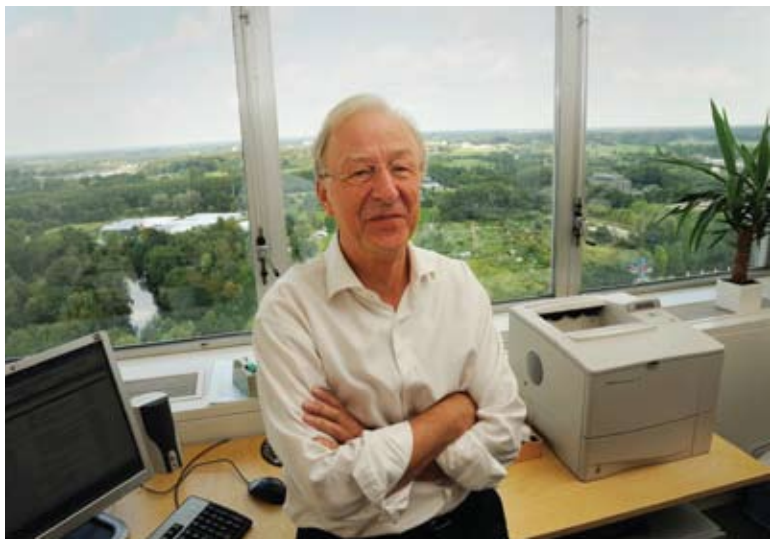

GUY ACKERMANS

Directeur van ERCOMER Louk Hagendoorn: 'Het is een grote wens om een goed data-archief te maken'

ERCOMER is een interuniversitair onderzoekcentrum, gevestigd in Utrecht met afdelingen in Nijmegen en Rotterdam. Het is 1994 vanuit de faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Utrecht opgericht, door een driemanschap waarvan behalve de huidige directeur ook Han Entzinger en Malcolm Cross deel uitmaakten. Doel was om vergelijkend, kwantitatief onderzoek te bevorderen op het gebied van (internationale) migratie en etnische relaties. Hagendoorn: 'Wij hadden een grote wens om buitenlandse expertise te verwerven en ons eigen onderzoek uit te breiden. Om dat te bewerkstelligen wilden wij post-docs uit Europa naar Utrecht halen en dat financieren met behulp van Marie Curie Fellowships. Voor die beurzen kwamen toen alleen erkende onderzoekcentra in aanmerking. We hadden dus geen keus en hebben eerst maar een onderzoekcentrum gestart. Toen we aan alle eisen hadden voldaan, konden we meedingen en werd de eerste aanvraag meteen gehonoreerd.'

'Alles wat met migratie in Europa te maken heeft valt in ons blikveld,' aldus Hagendoorn nu. 'Onze vier hoofdthema's zijn: migratie en migranten, immigranten en minderheden in de nieuwe samenleving, culturele verschillen en reacties in de samenleving en, als laatste, nationalisme en etnische conflicten.' Het merendeel van de onderzoekers van ERCOMER doet zijn werk in Utrecht: 'Daar werken 32 vaste onderzoekers, en er zijn altijd enkele visiting scholars. Er is ook een staf van vijf medewerkers. Bij de afdelingen van het instituut in Nijmegen en Rotterdam werken in totaal vijf onderzoekers.'

ERCOMER is niet het enige Nederlandse universitaire onderzoekscentrum op het gebied van migratie. 'Het Institute for Migration and Ethnic Studies (IMES) in Amsterdam houdt zich bezig met dezelfde problematiek, maar doet vooral kwalitatief onderzoek terwijl ERCOMER kwantitatief onderzoek verricht.'

ERCOMER is bij veel grote internationale empirische onderzoeken betrokken. Het instituut vormt daartoe netwerken met allerlei andere instituten, afdelingen en faculteiten in binnen- en buitenland en de organisaties die alles financieren om steeds weer nieuw, innovatief onderzoek van de grond te krijgen. Hagendoorn: 'De belangrijkste partners in Nederland zijn de afdeling Sociologie van de Radboud Universiteit in Nijmegen en de faculteit Sociale Wetenschappen en de afdeling Economie van de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Binnenkort hopen we ook het contact met de afdeling Politieke Wetenschappen van de Universiteit Leiden te formaliseren. Zij houden zich bezig met de politieke gevolgen van migratie.' Ook met het Sociaal Cultureel Planbureau in Den Haag onderhoudt ERCOMER goede banden. Buiten Nederland werkt het centrum samen met universiteiten in België, Hongarije, Zweden, Italië, de Verenigde Staten, Oekraïne en Rusland. 'Goed onderzoek heeft baat bij uitstekende contacten,' aldus de directeur. 'Die komen echter niet uit de lucht vallen. Samen onderzoek verrichten én dat publiceren en op die manier langdurige en plezierige contacten op te bouwen en te onderhouden was en is het credo.'

ERCOMER heeft meer taken dan alleen onderzoek: 'Wij leiden ook studenten van de Universiteit Utrecht op.' Daarnaast levert ERCOMER op verzoek informatie aan allerlei organisaties die in migratieproblematiek zijn geïnteresseerd, waaronder de overheid en scholen. Hagendoorn: 'Vroeger besteedden we daar meer tijd aan maar we zijn tot de conclusie gekomen dat de primaire taak, het onderzoek, in het gedrang kwam.'

Op de website van het instituut zijn abstracts van alle projecten te vinden en de titels en meestal ook abstracts van publicaties. De data-sets waarmee het kwantitatieve onderzoek dat door de onderzoekers van ERCOMER wordt verricht zijn veelal niet beschikbaar. Hagendoorn: 'Sommige sets die met publieksgeld zijn gemaakt zijn in principe voor iedereen toegankelijk maar veel sets zijn van onderzoekers zelf en daardoor niet toegankelijk.' Intern zijn de sets beschikbaar maar niet via een gecentraliseerde data-opslag. 'Helaas, een goed data-archief maken is lastig en daar zijn wij bij ERCOMER nog niet in geslaagd. Het is wel nog een grote wens van mij om dat nog een keer te realiseren'.

Gereedschap voor de computational humanities

PETER BOOT

Softwaregereedschappen voor de humaniora moeten beter onderling samenwerken, meer soorten inhoud aan kunnen en beter te vinden zijn, volgens een rapport over 'Tools for Data-driven Scholarship' dat afgelopen voorjaar in Amerika verscheen. *e-data&research* verdiepte zich erin. Het rapport vertoont paar blinde vlekken maar ook hoopvolle overeenkomst met de doelstellingen van het Nederlandse Alfalab.

Empirisch onderzoek in de geesteswetenschappen vraagt om gereedschappen voor het bewerken en analyseren van data. Over de vraag hoe zulke tools ontwikkeld kunnen worden en wat er nodig is voor het succesvol gebruik en voortbestaan ervan wordt al lang gediscussieerd. In 2003 constateerde de Amerikaanse anglist en informatiewetenschapper John Unsworth al dat *'[the] sense of déja vu is particularly keen when it comes to tool-building for humanities computing.'*

Veel ontwikkelwerk aan tools is mogelijk dankzij subsidies, en de subsidiërende instellingen zien natuurlijk graag dat hun projecten resulteren in producten die breed worden gebruikt en na een periode van financiële ondersteuning op eigen benen verder kunnen. Dat blijkt vaak niet het geval, en drie grote Amerikaanse funders (National Science Foundation, National Endowment for the Humanities, Institute of Museum and Library Services) organiseerden daarom in oktober 2008 de workshop *Tools for Data-Driven Scholarship: Past, Present, Future*. Het eindrapport kwam uit in maart 2009, en is verplichte kost voor toolontwikkelaars en hun subsidiegevers.

Institutionele focus

Volgens het rapport vertonen bestaande gereedschappen drie soorten tekortkomingen: ze werken niet goed genoeg samen met andere tools, ze werken niet goed genoeg met verschillende soorten inhoud, en het is voor potentiële gebruikers te moeilijk om ze te vinden. In verschillende fasen van het bestaan van een tool zijn verschillende aspecten van die problemen belangrijk. In de fase van het eerste ontwerp spelen vragen over het beoogde bereik van de tool en de samenwerking met andere hulpmiddelen een rol. Op het moment dat een project de bouwfase in gaat, gaan projectmanagement en planning een vooraanstaande rol spelen. Wanneer de tool een bruikbare staat heeft bereikt, wordt het belangrijk gebruikers aan te trekken en vast te houden.

Het rapport heeft een duidelijk institutionele focus, wat gegeven de achtergronden niet verrassend is. Het veronderstelt dat gereedschappen worden ontwikkeld in teams die gemanaged moeten worden. Daarmee negeert het zowel de succesvolle tools die worden ontwikkeld door één of enkele onderzoeker(s) voor het eigen onderzoek, als de grote niet aan een instituut gebonden open source projecten.

Een daarmee samenhangende aanname is dat het ontwikkelen van gereedschappen moet resulteren in (her)bruikbare tools die zijn gebouwd volgens de ontwikkel- en managementmethoden van professionele ontwikkelaars. Die aanname laat echter buiten beschouwing dat dat ontwikkelen ook de uitwerking van onderzoeksideeën is, en dat de vruchtbaarheid van een idee voor onderzoek zich niet laat voorspellen zonder het uit te werken.

Professioneler tools

De aanbevelingen van het rapport liggen op drie terreinen: bevorderen van de interoperabiliteit – het vermogen van tools om met elkaar samen te werken –, het creëren van infrastructuur en het ontwikkelen van tools zichtbaarder waarderen. De aanbevelingen voor de infrastructuur lijken het verste te gaan: er moet gestreefd worden naar een gedeelde

Informatiewetenschapper John Unsworth: 'sense of déja-vu'

omgeving voor ontwikkelaars, waar verschillende ontwikkelhulpmiddelen in samenhang worden aangeboden. Ontwikkelaars in kleinere instellingen zouden zo toegang krijgen tot een professionele ontwikkelomgeving. Een gedeeld en professioneel ontwikkelproces leidt wellicht tot professioneler tools en maakt het uitwisselen van kennis makkelijker. Een andere nieuw onderdeel van de infrastructuur zou een site zijn die repositoryfuncties biedt voor tools, een tijdschrift en reviews, en die bijdraagt aan de zichtbaarheid van tools voor gebruikers en collega-ontwikkelaars. Essentieel is dat de tools gereviewed zouden moeten worden, net als de tijdschriftartikelen, zodat de bezoeker kan vertrouwen op de kwaliteit van het gebodene. Tegelijkertijd biedt een review van tools ook de mogelijkheid om ontwikkelwerk academisch te waarderen. Een andere aanbeveling is dan ook afzonderlijke discussies te wijden aan mechanismen voor peer review van wetenschappelijke gereedschappen.

Betere zichtbaarheid

In veel opzichten herinneren de aanbevelingen aan de doelstellingen van het Nederlandse Alfalab (zie *e-data&research* december 2008). De interoperabiliteit van tools en data is daarvan een belangrijk onderdeel, net als een betere zichtbaarheid van tools (Alfalab's 'disseminarium'). Laten we hopen dat dankzij de resultaten van deze workshop en het werk aan Alfalab en gerelateerde projecten Unsworth's gevoel van *déja-vu* spoedig tot het verleden zal behoren.

http://mith.umd.edu/tools/?page_id=60